

คู่มือการปฏิบัติงาน

โครงการย่อยที่ 6

การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

โดยการจัดการตนเอง: เทศบาลตำบลหนองตาต อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์

โดย

ขวัญนภา วงศ์ไพศาลศิริกุล และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ได้รับทุนสนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2560

บทที่ 1

ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันพื้นที่ทำการเกษตรในการปลูกพืชที่เป็นอาหารลดลง อีกทั้งทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมขาดการบำรุงรักษา ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ปัญหของทรัพยากรน้ำ และการลดลงของแรงงานภาคการเกษตร ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ล้วนส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรในการผลิตอาหารของประเทศไทย ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งในปัจจุบันประชาชน ได้หันมาใส่ใจสุขภาพกันมากขึ้น โดยเฉพาะอาหารที่รับประทานที่ปลอดภัย หน่วยงานต่างๆ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชน สร้างอาหารที่ปลอดภัยโดยชุมชนเอง โดยการส่งเสริมให้ทำเกษตรที่ปลอดภัย ปลูกผักที่ปลอดภัย เลี้ยงสัตว์ สำหรับเป็นอาหารในชุมชน โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเห็นว่าควรที่จะรณรงค์ส่งเสริมให้ชาวบ้านหันมาใส่ใจสุขภาพโดยการรับประทานอาหารที่ปลอดภัย โดยเฉพาะข้าว พืชผัก สมุนไพร เนื้อสัตว์

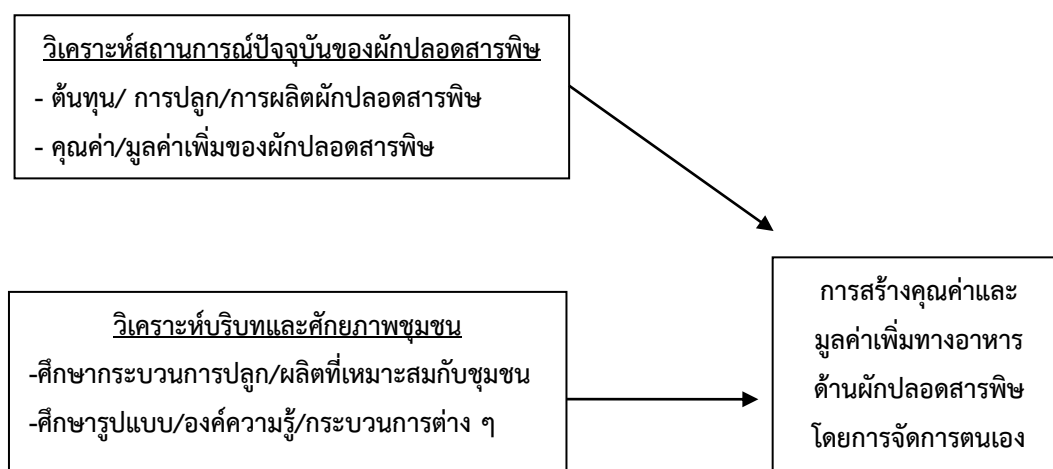
การบริโภคผักปลอดสารพิษมีประโยชน์หลายประการ ทำให้ได้ผักที่มีคุณภาพ ไม่มีสารพิษตกค้าง เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภค การบริโภคผักที่ปลอดสารพิษในปริมาณที่เหมาะสมเป็นประจำ จะช่วยทำให้ร่างกายมีสุขภาพที่ดี มีความแข็งแรง ไม่เจ็บได้ง่าย ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยทำให้เกษตรกรผู้ปลูกมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น หากเกษตรกรไม่มีการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

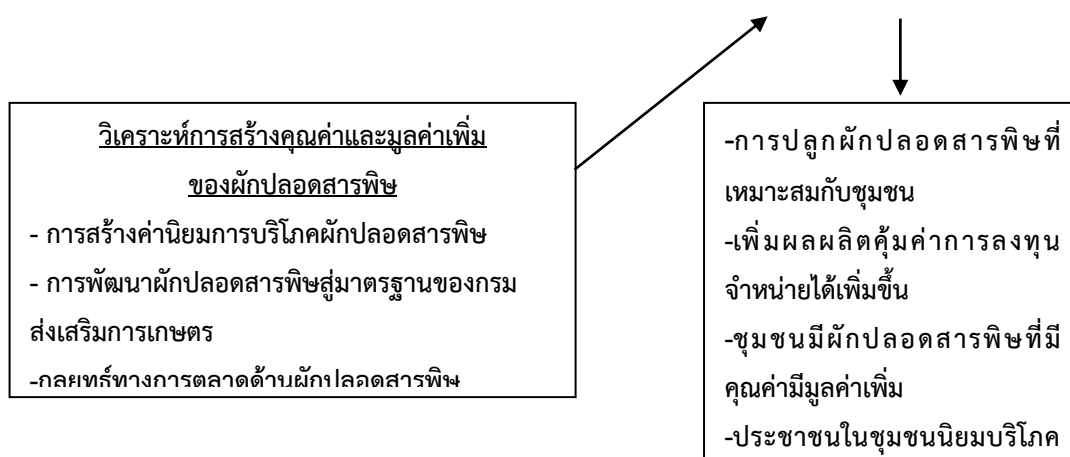
ช่วยลดปริมาณการนำเข้าสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชจากต่างประเทศช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในด้านค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น มีค่าใช้จ่ายในซื้อสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่ลดลง เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการปลูกผักปลอดสารพิษ เนื่องจากได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ทำให้ขายได้ในราคาที่สูงขึ้น ประมาณ 2 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับผักทั่วไปช่วยลดปริมาณของสารเคมีซึ่งเป็นพิษที่จะปนเปื้อนเข้าไปในดิน ในอากาศ และในน้ำ จึงเป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดมลพิษของสิ่งแวดล้อมไปได้อีกทางหนึ่งการบริโภคปลอดสารพิษนอกจากจะช่วยทำให้ชีวิตปลอดภัยแล้วยังน้อมนำสู่วิถีชีวิตที่พอเพียง ทั้งในแง่ของผู้ค้าเอง หากรู้จักพอเพียง ไมโลภ ก็จะไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้บริโภค

ผักเป็นอาหารประจำวันของมนุษย์ เป็นแหล่งอาหารให้แร่ธาตุวิตามินที่มีคุณค่าทางอาหารสูง มีราคาถูกมนุษย์เราควรบริโภคผักวันละประมาณ 200 กรัม เพื่อให้ร่างกายได้รับแร่ธาตุและวิตามินอย่างเพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงได้มีการรณรงค์ให้มีการปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเองในครอบครัวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีพืชผักเพียงพอแก่การบริโภคในครัวเรือน ทำให้ได้รับสารอาหารครบตามความต้องการของร่างกายและช่วยลดภาวะค่าครองชีพ การเลือกสถานที่หรือทำเลปลูก ควรเลือกพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ใกล้แหล่งน้ำและไม่ไกลจากที่พื้กอาศัยมากนักเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานด้านการปลูก การดูแลรักษาและสะดวกในการเก็บมาประกอบอาหารได้ทันทีตามความต้องการ การเลือกประเภทผักสำหรับปลูก ชนิดของผักที่จะปลูกควรคำนึงถึงการใช้เนื้อที่ให้ได้ประโยชน์มากที่สุดโดยการปลูกผักมากชนิดที่สุดเพื่อจะได้มีผักไว้บริโภคหลายๆ อย่างควรเลือกชนิดของผักที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปลูกให้ตรงกับฤดูกาลทั้งนี้ควรพิจารณาเปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดพันธุ์ วันเสื่อมอายุ ปริมาณหรือน้ำหนัก โดยดูจากสลากข้างกระป๋องหรือซองที่บรรจุเมล็ดพันธุ์ซึ่งจะทำให้ทราบว่าเมล็ดพันธุ์นั้นใหม่หรือเสื่อมความงอกแล้ว เวลา วันที่ผลิตถึงวันที่จะซื้อ ถ้ายิ่งนานคุณภาพเมล็ดพันธุ์จะลดลง การเก็บเกี่ยวผักควรเก็บในเวลาเช้าจะทำให้ได้ผักสดรสชาติดี และหากยังไม่ได้ใช้ควรล้างให้สะอาด และนำเก็บไว้ในตู้เย็นสำหรับผัก ประเภทผลควรเก็บในขณะที่ผลไม่แก่จัดจะได้ผลที่มีรสดีและจะทำให้ผลดก หากปล่อยให้ผลแก่คาต้นต่อไปจะออกผลน้อยลงสำหรับในผักใบหลายชนิด เช่น หอมแบ่ง ผักบุ้งจีน คะน้า กะหล่ำปลี การแบ่งเก็บผักที่สดอ่อนหรือโตได้ขนาดแล้วโดยยังคงเหลือลำต้นและรากไว้ไม่ถอนออกทั้งต้น รากหรือต้นที่เหลืออยู่จะสามารถงอกงาม ให้ผลได้อีกหลายครั้ง ทั้งนี้จะต้องมีการดูแลรักษาให้น้ำและปุ๋ยอยู่ การปลูกพืชหมุนเวียนสลับชนิดหรือปลูกผักหลายชนิดในแปลงเดียวกันและปลูกผักที่มีอายุเก็บเกี่ยวสั้นบ้างยาวบ้างคละกันในแปลงเดียวกัน หรือปลูกผักชนิดเดียวกันแต่ทยอยปลูกครั้งละ 3 - 5 ต้น หรือประมาณว่าพอรับประทานได้ในครอบครัวในแต่ละครั้งทั้งเก็บเกี่ยว ก็ทำให้ผู้ปลูกมีผักสดเก็บรับประทานได้ทุกวันตลอดปี หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้ากระบวนกร ได้แก่ ควรทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เองจะได้ประหยัด และส่งผลดีต่อสุขภาพทั้งตนเองและผู้อื่น

ตำบลหนองตาต เป็น 1 ใน 19 ตำบลของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ เทศบาลตำบลหนองตาต มี 22 หมู่บ้าน มีพื้นที่ 27,719 ไร่ พื้นที่เป็นที่ราบสูง ราบลุ่ม มีพื้นที่เหมาะแก่การเกษตร ประชาชนจึงมีอาชีพหลักคือการเพาะปลูกข้าว และปลูกพืชผัก ปัจจุบันชาวบ้านในเขตพื้นที่ตำบลหนองตาต ได้นำอ้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีการทำเกษตร การเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการปลูกผักปลอดภัยซึ่งชาวบ้านในชุมชนได้มีการปลูกเป็นจำนวนมาก นอกจากสำหรับเป็นอาหารของชุมชน แล้วยังสามารถนำไปขายในตลาดชุมชน โดยเทศบาลตำบลหนองตาตได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของคนในชุมชน ได้มีการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาใส่ใจสุขภาพกันมากขึ้น ทั้งด้านกีฬา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอาหาร โดยเฉพาะการรับประทานอาหารที่ปลอดภัย เทศบาลตำบลหนองตาตจึงได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนปลูกผักปลอดสารพิษสำหรับเป็นอาหารของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลผลิตที่มีในชุมชน ผู้วิจัยจึงจัดทำโครงการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มด้านอาหาร ผักปลอดภัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการตนเองของชุมชนขึ้น

กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านผักปลودสารพิษในเขตเทศบาลหนองตาด
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลودสารพิษโดยการจัดการของเทศบาลตำบลหนองตาด
3. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลودสารพิษโดยการจัดการของเทศบาลตำบลหนองตาด

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน

1. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลودสารพิษในเขตพื้นที่เทศบาลหนองตาด
2. หมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

คำจำกัดความ

การสร้างมูลค่า หมายถึง กระบวนการที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค ด้วยการเพิ่มคุณค่า ซึ่งได้มาจากทุนสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยี เข้าไปในผลิตภัณฑ์หรือบริการ และทำให้เกิดความนิยม การยอมรับจากผู้บริโภค

มูลค่าเพิ่ม หมายถึง การเพิ่มมูลค่า เข้าไปในแต่ละขั้นตอนของ Value Chain ซึ่งเป็นเรื่องของผู้ประกอบการมากกว่าผู้บริโภค

ผักปลอดสารพิษ หมายถึง ผักที่มีกระบวนการการผลิตที่มีการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ธาตุอาหารต่าง ๆ ใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการเจริญเติบโต รวมถึงการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต่าง ๆ ไม่ได้หมายความว่าไม่ใช้สารเคมีหรือเคมีสังเคราะห์เลย เพียงแต่เคมีสังเคราะห์ดังกล่าวเป็นเคมีสังเคราะห์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้, ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวเคมีสังเคราะห์พวกนี้จะไม่มีการพิษตกค้างอยู่เพราะเคมีสังเคราะห์พวกนี้เป็นกลุ่มของปุ๋ยเคมี จุลธาตุต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในใบพืชอยู่แล้ว

การจัดการตนเอง หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิด โครงสร้าง หรือที่เรียกว่า กระบวนการสร้างให้เกิดรูปร่างโดยที่ไม่ต้องพึ่งการควบคุมจากส่วนกลาง หรือ ผ่านการวางแผนจากองค์ประกอบใดๆ จากภายนอก ด้วยวิธีการนี้ ในระบบหนึ่งๆ ที่มีองค์ประกอบย่อยในระดับท้องถิ่น ที่ได้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จนทำให้เกิดเป็น โครงสร้างที่มีขนาดใหญ่ จนกลายเป็น ระบบที่มีขนาดใหญ่ระดับโลก

บทที่ 2

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้รูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ สำนักสงฆ์หนองโสน กลุ่มเกษตรกรบ้านโนนสวรรค์ กลุ่มเกษตรกรบ้านโคกเพชร ตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในการทำเกษตรปลอดสารพิษ

จากนั้นตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีการเทคนิคสามเส้าคือ ตรวจสอบข้อมูลจากหลากหลายบุคคล ต่างช่วงเวลา ต่างวิธีการ และสถานที่แตกต่างกัน เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสอดคล้องกับเนื้อหา และดำเนินการสนทนากลุ่ม การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อไป นอกจากจะใช้วิธีการศึกษาเอกสารแล้วยังใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีประชาคม การสำรวจชุมชน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดแหล่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา การวิจัยและแนวคิดรวมทั้งทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่นำมากำหนดกรอบ แนวคิดและเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การสร้างความคุณค่าและมูลค่าเพิ่มด้านอาหาร ผักปลอด สารพิษ จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สถิติ รายงาน บันทึกการประชุมของภาคราชการและภาคชุมชน รวมทั้ง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลการศึกษากลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ บริบท ชุมชน วิถีชีวิตของชุมชน การประกอบอาชีพ ตลอดจนการสร้างความคุณค่าและมูลค่าเพิ่มด้านอาหาร ผัก ปลอดสารพิษ โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้การสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ผักปลอดสารพิษ บริบทของชุมชน การประกอบอาชีพ การสร้างความคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้าน ผักปลอดสารพิษ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอด สารพิษ

2) การสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม โดยใช้ เทคนิค AIC การระดมความคิดเห็น แผนที่ความรู้ รวมทั้ง การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งภายในกลุ่ม และโอกาส ข้อจำกัดภายนอกที่มีผลต่อภายในกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใน การวิเคราะห์การสร้างความคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้แบบตรวจรายการ เพื่อศึกษาพฤติกรรมและ ทักษะคติดรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านจากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแบ่ง ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 3 ทิศทาง คือ 1. ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก 2. ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ และ 3. ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลาง จากการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน

3. ขั้นตอนการดำเนินการ

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการวิจัย

1) พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับพื้นที่โดยมีตัวแทนจากเทศบาลตำบลหนองตาด อำเภอ เมือง จังหวัดบุรีรัมย์และตัวแทนจากชุมชนในเขตพื้นที่

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การสร้างความคุณค่าและ มูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

3) ดำเนินการประชุมที่มิจัยและผู้ช่วยวิจัยเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของโครงการ แบ่งบทบาทหน้าที่การดำเนินงานของโครงการ พร้อมทั้งวางแผนและทิศทางในการดำเนินงาน

ระยะที่ 2 ขั้นเก็บข้อมูลการวิจัย

1) ดำเนินการจัดประชุม กลุ่มอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ ที่มิจัย ทีมผู้ช่วยวิจัยและตัวแทน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดเก็บข้อมูลการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในชุมชน ได้แก่ ความเป็นมาของกลุ่มปลูกผักปลอดภัย ประเภทผักที่ปลูก ปฏิทินการปลูก การเก็บเกี่ยว การจำหน่าย หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มอาชีพ

2) ปฏิบัติการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญศึกษาโดยศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ รวมทั้งภูมิปัญญาในชุมชนที่นำมาใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชน

3) ทีมวิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมกันนำข้อมูลที่จัดเก็บได้ จัดหมวดหมู่ เรียบเรียงวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลให้ชุมชนรับรู้ ตรวจสอบ

4) จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลให้ชุมชนเพื่อหาแนวทางในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษให้กับกลุ่มอาชีพ

ระยะที่ 3 ขั้นปฏิบัติการวิจัย

1) ทีมวิจัย ผู้ช่วยวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดประชุมเพื่อวางแผนปฏิบัติการ การดำเนินการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษ

2) ทีมวิจัย ผู้ช่วยวิจัย สร้างแนวปฏิบัติในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 4 ขั้นถอดองค์ความรู้การวิจัย

1) จัดการประชุมเสนอผลการวิจัยและติดตามประเมินผลการดำเนินการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัยจากสารพิษ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการต่อไป

2) ทีมวิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัย ดำเนินการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

แผนการดำเนินงาน

ขั้นตอนดำเนินการ	กิจกรรม	ผู้ร่วมกิจกรรม	ระยะเวลา
1. ประชุมทีมวิจัย	1.จัดประชุมทีมงานวิจัย เพื่อเตรียมงานสร้างความเข้าใจเพื่อแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบก่อนลงพื้นที่	1.นักวิจัย 2.ผู้ช่วยนักวิจัย	ม.ค.60
2. ชี้แจง สร้างความเข้าใจในโครงการ	1.จัดเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับงาน	1.นักวิจัย 2. อบต. 3.ชุมชน	ก.พ.60
3. วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาชุมชน สถานการณ์ของผักปลอดภัย	1.จัดเวทีประชาคม 2. วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-อุปสรรค		มี.ค.60 - เม.ย.60
4.วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดภัย	1. วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการสร้างคุณค่าทางอาหารด้านผักปลอดภัย 2.วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการเพิ่มมูลค่าทางอาหารด้านผักปลอดภัย	1.นักวิจัย 2. อบต. 3.ชุมชน	พ.ค.60
5.ถอดบทเรียน	1.ถอดบทเรียน สังเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล	1.นักวิจัย 2.ผู้ช่วยนักวิจัย	มิ.ย.60
6.คืนข้อมูล	1.จัดเวทีประชาคมเพื่อคืนข้อมูลให้แก่ชุมชน	1.นักวิจัย 2. อบต. 3.ชุมชน	ก.ค.60- ส.ค.60
7.สรุปและจัดทำรายงาน	1.จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	1.นักวิจัย 2.ผู้ช่วยนักวิจัย	ก.ย. 60

บทที่ 3

ปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่

การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านผักปลอดสารพิษในเทศบาลตำบลหนองตาด โดยการสำรวจบริบทการของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องเสริมกันได้แก่

จากการสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันด้านการปลูกผักปลอดสารพิษในเขตเทศบาลตำบลหนองตาด พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ดังนี้

- 1) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สำนักสงฆ์หนองโสน หมู่ 1 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ซึ่งมีสมาชิกแรกเริ่ม 7 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ผักปลอดสารพิษ
- 2) บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 9 ตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 5 ครัวเรือน ได้ปลูกผักเพื่อไว้กินเอง ที่เหลือจำหน่ายบ้าง
- 3) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์บ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ซึ่งมีสมาชิกทั้งสิ้นจำนวน 14 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เน้นเรื่องปุ๋ยซึ่งเป็นวัสดุสำคัญในการทำเกษตรอินทรีย์
- 4) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ บ้านโคกด่าน หมู่ 18 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 10 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เน้นเรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์
- 5) กลุ่มเกษตรกรผสมผสานบ้านโนนสูง หมู่ 16 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 14 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ผง ผักกินใบ และ ข้าวอินทรีย์

6) กลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ 11 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 8 ครัวเรือน ผลิตข้าวอินทรีย์

7) กลุ่มการเกษตรครบวงจรบ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน ทำเกษตรอินทรีย์

8) วิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ บ้านโคกदान หมู่ 18 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และ ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ

9) วิสาหกิจชุมชนปลั๊กลังก์ทอง หมู่ 6 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิตปุ๋ยชีวภาพ

10) วิสาหกิจชุมชนสตรีสำโรงรุ่งเรือง หมู่ 21 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิต ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดคุณภาพสูง

11) วิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์บ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษนี้ ทีมวิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชน และได้วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสในการพัฒนากลุ่มเกษตรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ โดยทำงานร่วมกับเทศบาลหนองตาด และชุมชนเจ้าของพื้นที่ มีการกำหนดกิจกรรมทำร่วมกันเพื่อพัฒนาเป้าหมาย 4 กิจกรรม คือ 1) ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก การทำเกษตรอินทรีย์ 2) แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ 3) การสร้างเครือข่ายผู้ผลิต จำหน่ายผักปลอดสารพิษ และ 4) การสร้างระบบชุมชนรับรองแบบมีส่วนร่วม

1. การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านด้านเกษตรอินทรีย์

การจัดเวทีประชาคม เพื่อระดมสมองทีมวิจัยและผู้ช่วยวิจัย และปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนด้วยตนเอง เป็นเวทีของการพูดคุย แลกเปลี่ยนถกเถียงเกี่ยวกับข้อมูล เช่น การแก้ไขปัญหาในชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีวัตถุประสงค์หรือ

สนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ขั้นนี้มุ่งให้ผู้จัดและทีมงานดำเนินงานเวทีประชาคม เข้าใจถึงสภาพปัญหาของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดเวทีประชาคม ระดับ ตำบล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) **ศึกษาข้อมูลชุมชน** เป็นขั้นตอนการศึกษาบริบทชุมชน จากหน่วยงานต่างๆ หรือศึกษาข้อมูลด้านลึกเพิ่มเติมจากชาวบ้าน กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2) **การกำหนดทีมดำเนินงาน** เป็นขั้นตอนกำหนดทีม 2 ทีม ได้แก่ ทีมดำเนินงานที่มีผู้นำชุมชนเข้าร่วมด้วย และ ผู้ดำเนินการในการจัดเวที

3) **การกำหนดวัตถุประสงค์** เป็นขั้นตอนการนำผลการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน มาเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

4) **การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย** เป็นขั้นตอนการใช้ข้อมูล และผลวิเคราะห์ ซึ่งจำนวนกลุ่มเป้าหมายอยู่ระหว่าง 20-30 คน ผู้ที่เข้าร่วมเวทีประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ ผู้อาวุโส ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำธรรมชาติ อาสาสมัคร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) **ระยะเวลาในการจัดเวทีประชาคม** โดยพิจารณาตามความเหมาะสม อาจจะเป็นเพียง 1 วัน หรือ 3 วัน รวมเวลาประกอบอาชีพ

6) **ประเด็นเนื้อหาในการจัดเวทีประชาคม** เป็นการค้นหาความคาดหวังของชุมชน ปัญหาชุมชนและแนวทางแก้ไข การวางแผนร่วมกัน การวางโครงการเป็นต้น

2. ขั้นดำเนินการ

ขั้นนี้ประกอบด้วย การสร้างความคุ้นเคยและแนะนำตัวผู้เข้าร่วมประชุม การละลายพฤติกรรม การแจ้งวัตถุประสงค์และข้อตกลงร่วมกันในการประชุม การกำหนดความคาดหวัง การให้การศึกษาชุมชน ค้นหาความปัญหาร่วมกัน การค้นหาสิ่งดีในชุมชน การค้นหาเพื่อนร่วมพัฒนาวิชาการ กำหนดเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน วางแผน กำหนดโครงการเลือกเลือกกลุ่มแกนเพื่อรับผิดชอบดำเนินโครงการ

3. ขั้นตอนติดตามผลและประเมินผล

ขั้นนี้ มุ่งให้ผู้ดำเนินการและผู้เข้าร่วมเวที ร่วมกันสรุปผลการจัดเวทีประชาคม และประเมินจุดเด่น จุดด้อย ข้อบกพร่อง สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขสำหรับการจัดเวทีครั้งต่อไป ตลอดจนนำผลงานที่ปรากฏในระหว่างการจัดเวทีประชาคม จัดเข้าแฟ้มข้อมูล และแสดงผลการดำเนินการเวทีประชาคมให้ผู้เข้าร่วมประชาหรือผู้ที่สนใจทราบ เจ้าหน้าที่ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง ประสานภาคองค์กรต่างๆ เพื่อสนับสนุน การปฏิบัติงานของกลุ่มแกนที่รับผิดชอบโครงการนั้นๆ และเพื่อเป็นการทำให้กำลังใจแก่กลุ่มแกนด้วย พร้อมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ และ เจ้าหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ช่วยกันกระตุ้นให้เกิดการจัดเวทีประชาคมครั้งต่อไป

2. การส่งเสริมการตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย

เป็นการจัดเวทีชาวบ้าน เรื่อง จัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อจัดประชุมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักรายย่อยในเขตพื้นที่เทศบาลหนองตาดได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ทีมวิจัย ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมในการให้คำแนะนำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษรายย่อยเพื่อผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจหรือการสร้างเสริมรายได้เป็นวัตถุประสงค์หลักสำคัญโดยใช้หลักการส่งเสริมการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างกลุ่มและเครือข่ายไว้ 3 ชั้น 8 ตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งกลุ่ม

เป็นการจัดตั้งกลุ่มเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งถ้าหากดำเนินการจัดตั้งให้ถูกวิธีทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกก็จะทำให้กลุ่มมีคุณค่า และเจริญก้าวหน้าไปสู่ขั้นตอนอื่นๆ ได้ง่ายขึ้นและมีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถือ 8 ขั้นตอน คือ

- 1) การค้นหาผู้นำ
- 2) การหาความต้องการของแต่ละบุคคล
- 3) ความสมัครใจในการเข้าร่วมกลุ่ม
- 4) สิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน
- 5) การมีวินัยใกล้เคียงกัน
- 6) การกำหนดเพศ
- 7) ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

8) สถานการณ์ที่บีบตัว

สรุปว่าในขั้นที่ 1 การจัดตั้งกลุ่มนี้มีส่วนประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกัน 3 ประการ คือ เกี่ยวกับเรื่องผู้นำกลุ่ม สมาชิกในกลุ่ม และสถานการณ์ของกลุ่ม ถ้าหากมีส่วนประกอบครบทุกชนิดก็ย่อมจะเกิดกลุ่มขึ้นได้

ขั้นที่ 2 การเคลื่อนไหวของกลุ่ม

หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอย่างถูกวิธีในข้อ 1 ประกอบด้วย 8 ตอน แล้วก็จะส่งเสริมให้กลุ่มเกิดการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญอันจะช่วยผลักดันให้กลุ่มเกิดพลังการต่อสู้และพลังการต่อสู้อีกในโอกาสต่อไป ทั้งนี้มีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ด้วยกัน 8 ตอน คือ

- 1) ส่งเสริมการประชุมพบปะ
- 2) ส่งเสริมแนวความคิด
- 3) ส่งเสริมการมีระเบียบวินัย
- 4) ส่งเสริมสัมพันธภาพบุคคล
- 5) ส่งเสริมกิจกรรม
- 6) ส่งเสริมวิชาการ
- 7) การส่งผลประโยชน์ร่วม
- 8) ส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสถานภาพผูกพัน

สรุปว่า ในขั้นที่ 2 การเคลื่อนไหวของกลุ่มนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ระเบียบวินัย วัตถุประสงค์ร่วมหรือผลประโยชน์ร่วม และกิจกรรมต่างๆ ซึ่งการส่งเสริมกิจกรรมเป็นเครื่องผูกมัดหรือยึดโยงให้กลุ่มคงอยู่ไม่แตกสลาย และจะส่งเสริมสถานภาพผูกพันของกลุ่มไว้

ขั้นที่ 3 การเจริญเติบโตของกลุ่ม

ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) สหพันธ์ในการรวมกลุ่ม
- 2) สร้างหน่วยนำร่วม
- 3) สร้างผลประโยชน์ร่วม
- 4) สร้างกิจกรรมพึ่งพา
- 5) สนธิวิชาการเป็นการแลกเปลี่ยน
- 6) สร้างพลังร่วมในการดำเนินการร่วม

7) ลดความสิ้นเปลืองร่วม

8) สร้างพลังต่อรอง

สรุปว่า ในขั้นที่ 3 การเจริญเติบโตของกลุ่มนั้น จะว่าด้วยสหพันธ์รวมกลุ่ม และจะต้องดำเนินการในส่วนต่างๆ เพื่อให้กลุ่มขยายตัวไปสู่ความเจริญเติบโตยิ่งขึ้น

3. การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพผักปลอดสารพิษ

เป็นการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อหาเครือข่ายสำหรับกลุ่มอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ เทศบาลตำบลหนองตาด โดยมีการเชิญตัวแทนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าประชุมหารือกันและหาแนวทางร่วมกัน ซึ่งรายละเอียดกระบวนการมีดังนี้

1. เครือข่ายผู้ผลิต

เครือข่ายผู้ผลิต ของเทศบาลหนองตาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จะเป็นการรวมกลุ่มอาชีพขนาดย่อมในหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลหนองตาด ได้แก่

หมู่ 1 หนองตาด

หมู่ 2 หนองม่วง

หมู่ 3 สำโรง

หมู่ 4 นากลาง

หมู่ 5 มาบสมอ

หมู่ 6 บัลลังก์

หมู่ 7 สถานีหนองตาด

หมู่ 8 สว่างจีวังาม

หมู่ 9 โนนสวรรค์

หมู่ 10 โศกเพชร

หมู่ 11 โนนสมบุญ

หมู่ 12 โศกสะอาด

หมู่ 13 ปีกฝาย

หมู่ 14 บัลลังก์น้อย

หมู่ 15 โนนเค็ง

หมู่ 16 โนนสูง

หมู่ 17 หนองมะเกลือ

หมู่18 โคนด่าน

หมู่19 หนองจอก

หมู่20 โคนวัด

หมู่21 สำโรงเหนือ

หมู่22 รัฐประชา

โดยที่สมาชิกกลุ่มทั้ง 22หมู่บ้านในเขตพื้นที่บริการของเทศบาลตำบลจะปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษทั้งนี้ สมาชิกเหล่านี้อาจปรึกษาหารือในการปลูกผักให้มีหลากหลายชนิดซึ่งไม่ปลูกซ้ำกันมากเพื่อไม่ให้ล้นตลาด ส่วนเมล็ดพันธ์ที่จะนำไปเพาะปลูกให้หน่วยงานของรัฐจัดหามาจำหน่าย และขอความร่วมมือสมาชิกใช้บริการจากกลุ่มอาชีพ ในบรรดาสมาชิกที่ปลูกผักปลอดสารพิษ นอกจากจะทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพกันเองแล้ว อาจมีกลุ่มสมาชิกที่ดำเนินการผลิตปุ๋ยอินทรีย์โดยเฉพาะ เพื่อไว้จำหน่ายให้กับสมาชิกด้วยกัน

2. เครือข่ายการให้ความรู้

สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษต้องมีสถาบันการศึกษาและส่วนราชการที่สนับสนุนความรู้ทางวิชาการ ดังนี้

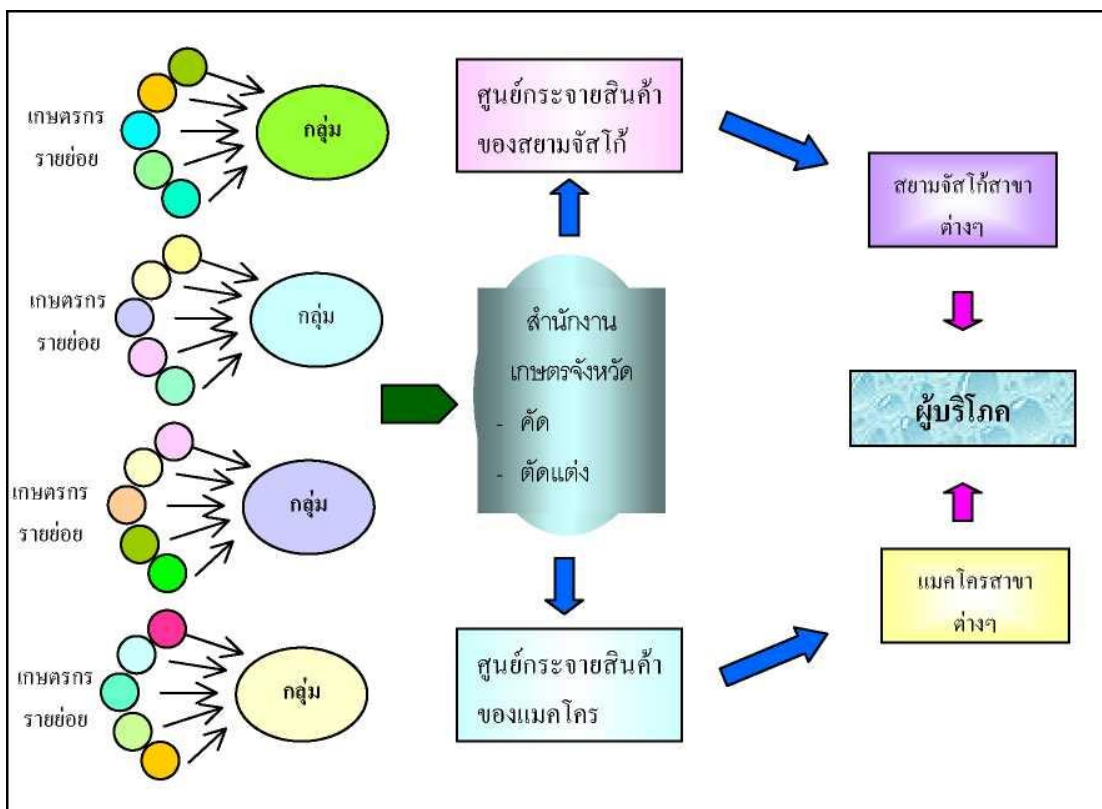
1. สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น
2. สำนักงานส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่น
3. สำนักงานพัฒนาที่ดินในท้องถิ่น
4. สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ในท้องถิ่น
6. ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ในท้องถิ่น
7. สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาลในท้องถิ่น

3. เครือข่ายด้านการตลาด

สมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ต้องร่วมมือกับเครือข่ายด้านการตลาดในการจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษ ดังนี้

1. ร้านค้าในเขตพื้นที่
2. ห้างสรรพสินค้าในพื้นที่ใกล้เคียง
3. กลุ่มตลาดนัดสีเขียว
4. คณะกรรมการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ
5. โรงเรียนในเขตพื้นที่

6. โรงแรม ในเขตพื้นที่
7. โรงพยาบาลของรัฐและเอกชนในเขตพื้นที่
8. สำนักงานเกษตรจังหวัด

แผนภูมิจำลองการกระจายสินค้าผักปลอดสารพิษ

4. การฝึกอบรมเพื่อการรับรองด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

เป็นการจัดโครงการฝึกอบรม ให้กลุ่มอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ ในเขตเทศบาลหนองตาด โดยการเชิญวิทยากรที่เกี่ยวข้อง มาให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้การรับรองด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมนี้เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าผักปลอดสารพิษเป็นการรับประกันคุณภาพผลผลิตอินทรีย์โดยชุมชน ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและการเกษตรของท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายการผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชน หรือจำหน่ายตรง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ นักพัฒนา นักวิชาการ และผู้บริโภค โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมการมีส่วนร่วม พบปะ แลกเปลี่ยน ความซื่อสัตย์ ไว้วางใจ โปร่งใส ความเชื่อมั่น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากเวทีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้มีเอกสารหรือให้เกษตรกรกรอกแบบฟอร์มน้อยที่สุดหลักการและองค์ประกอบของระบบรับรองแบบมีส่วนร่วม

ได้แก่ กลุ่ม พี จี เอส ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศและสากล จะต้องมีการจัดการกระบวนการกลุ่มภายใต้หลักการ พี จี เอส IFOM และใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในการรับรองเป็นที่ยอมรับของประเทศนั้นๆ

1. หลักการสำคัญของระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

1. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดให้มีการประชุมกลุ่มประจำเดือน เพื่อให้มีเวทีรวบรวมข้อคิดเห็น แนวคิด เป้าหมายการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ผลิต กำหนดกรอบมาตรฐานและแนวทางพัฒนาไปสู่เกษตรอินทรีย์

2. การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียที่สนับสนุนเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มวางแผน ตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม กำหนดระเบียบต่างๆ เช่น กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม กำหนดบทลงโทษ กำหนดกระบวนการตรวจเยี่ยมเพื่อน กำหนดการประชุมโดยผู้ผลิตต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และการไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3. ความโปร่งใส กลุ่มต้องจัดทำระบบการรับประกันการผลิต ซึ่งจะต้องวางแผนร่วมกัน เช่น การมีเอกสารที่ชัดเจน ได้แก่ มาตรฐานข้อกำหนดการผลิต ระบบการตรวจประเมินภายใน บทลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม รายชื่อ ที่อยู่ สมาชิกผู้ผลิต และแผนการผลิต พร้อมแผนผังฟาร์มของสมาชิกแต่ละราย

4. ความไว้วางใจ เป็นกระบวนการที่ทำตั้งแต่ ข้อ 1 – 3 เพื่อเป็นกระบวนการที่มั่นใจว่าผู้ผลิตแต่ละคนปกป้องธรรมชาติและสุขภาพของผู้บริโภคด้วยการผลิตตามหลักเกษตรอินทรีย์ ซึ่งความไว้วางใจและเชื่อมั่น สร้างขึ้นได้โดยมีกระบวนการที่โปร่งใส ให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบเข้าถึงสมาชิกผู้ผลิตได้ทุกราย เช่น การจัดกิจกรรม กำหนดให้มีวันเยี่ยมผู้ผลิต หรือการนำข้อมูลผู้ผลิตเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ หรือการกล่าวคำปฏิญาณร่วมกันร่วมกัน เป็นต้น

5. ความสัมพันธ์แบบแนวราบ ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีความเสมอภาค โครงสร้างกลุ่มเป็นแนวราบ ใช้ระบบประชาธิปไตย ด้วยการแลกเปลี่ยน หมุนเวียน ความรับผิดชอบ ยินยอมให้คณะตรวจสอบตรวจฟาร์มและยอมรับการตัดสินใจของคณะกรรมการกลุ่ม เป็นการรวมพลังสานสัมพันธ์แนวราบจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่

6. กระบวนการเรียนรู้ รูปแบบขั้นตอนการรับรองและการตรวจเยี่ยมเพื่อน เป็นการประเมินในลักษณะเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการตรวจสอบความเข้าใจในมาตรฐาน ทวน

สอบวิธีปฏิบัติในฟาร์ม และให้คำแนะนำ เสนอแนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันถึงแนวทางการปฏิบัติ ตามมาตรฐาน

7. การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่าย การขับเคลื่อนระบบนี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของเครือข่ายที่หลากหลาย การทำให้ระบบมีความโปร่งใส และเข้าถึงได้ทั้งจากผู้ประกอบการและผู้บริโภคนั้น องค์กรจัดทำระบบต้องพัฒนากลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายให้มีกิจกรรมร่วมกันและสามารถทำฐานข้อมูลสมาชิกทั้งหมดรวมทั้งกระบวนการผลิตขึ้นเว็บไซต์ของระบบ พี จี เอส รวมทั้งมีการตรวจติดตามกลุ่มสลับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2. ลักษณะเฉพาะของ พี จี เอส

พี จี เอส เป็นการจักระบบการตรวจและรับรองเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เป็นเครือข่ายกันให้สามารถรับรองผู้ผลิตได้อย่างเป็นที่น่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคด้วยกระบวนการทางสังคม กระบวนการรับรองออกแบบมาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ นักพัฒนา นักวิชาการ และผู้บริโภค โดยอาศัยกระบวนการทางสังคม การมีส่วนร่วม พบปะแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความโปร่งใส ความเชื่อมั่นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ได้ตลอดเวลาจากเวทีของผู้มีส่วนได้เสีย โดยให้มีเอกสารหรือให้เกษตรกรกรอกแบบฟอร์มน้อยที่สุด และร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

1. กำหนดข้อกำหนดของเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม
2. กำหนดวิธีการในการควบคุมตรวจสอบผู้ผลิตให้ปฏิบัติตามกฎที่กำหนด
3. กำหนดขั้นตอนกระบวนการให้การรับรองการผลิต “เกษตรอินทรีย์”

พี จี เอส เป็นกระบวนการที่ไม่มีสูตรสำเร็จ มีความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ตามทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งเหมาะสมกับการทำฟาร์มขนาดเล็ก ขยายตรง มีการพบปะแลกเปลี่ยนเป็นประจําระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการ ผู้ผลิต พี จี เอส ทุกคนเป็นผู้ปฏิบัติจริงจากจิตวิญญาณ มากกว่าเป็นผู้ผลิตที่ต้องพิสูจน์ให้ผู้ตรวจของหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่ 3 จากการดูบันทึกและเอกสารเป็นหลัก ถึงแม้ว่ากลุ่มที่ทำ พี จี เอส ในประเทศต่างๆ จะมวิธีการที่หลากหลาย แต่ทุกกลุ่มต้องอยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน

3. คุณสมบัติของกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เข้าร่วมโครงการ

- 1) มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตที่มีลักษณะการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่คล้ายกัน

2) กลุ่มผู้ผลิตต้องมีแนวคิดมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรอินทรีย์ ไม่เปลี่ยนแปลงไป กลับมากับการผลิตปกติ

3) กลุ่มผู้ผลิตมีความสมัครใจ และต้องการมีการรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค และขยายฐานการตลาด

4) กลุ่มมีความเข้มแข็งด้านศักยภาพของคนในชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม เช่น การรวมกลุ่มผลิต และจัดการด้านการตลาด ซึ่งเป็นหลักประกันในความสำเร็จของโครงการ

5) มีภาคีเครือข่ายจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรท้องถิ่น เอกชน เป็นพี่เลี้ยง หรือเป็นผู้สนับสนุน หรือส่งเสริมการเรียนรู้ หรือจัดหาช่องทางตลาด

4. ขั้นตอนการให้การรับรองในระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 1 กลุ่มแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินฟาร์มคณะกรรมการตัดสินให้การรับรอง

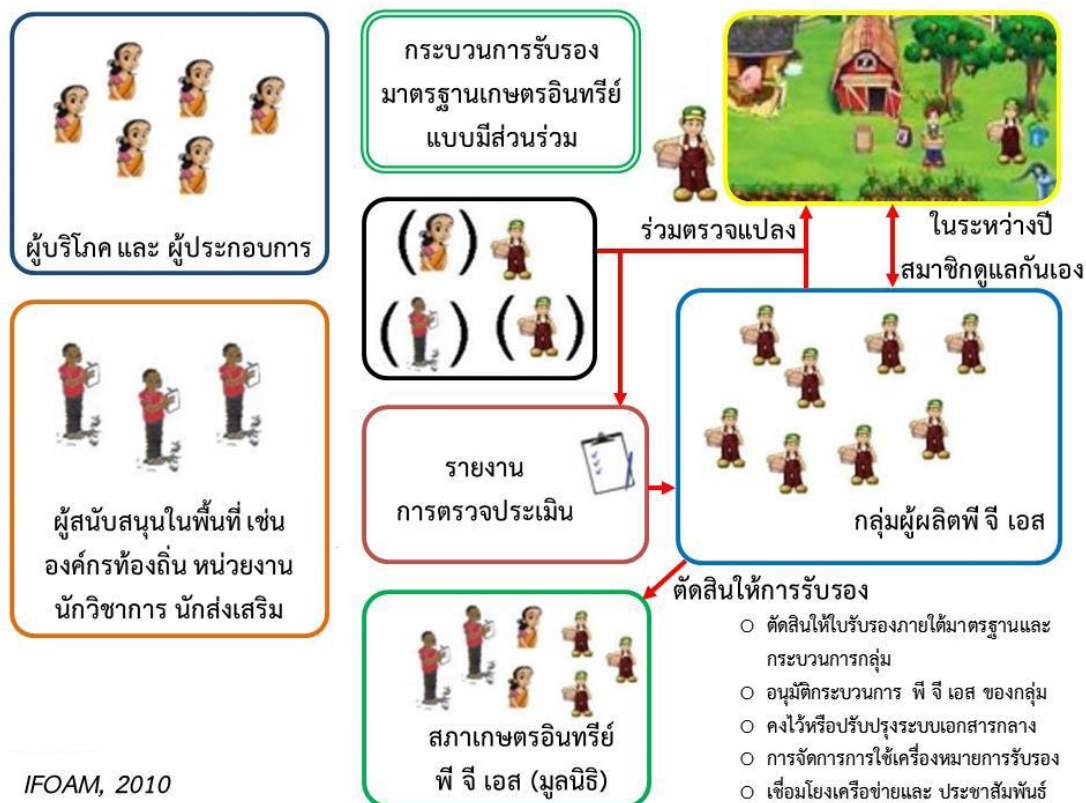
ขั้นที่ 2 ตรวจฟาร์ม โดยผู้ตรวจของกลุ่ม 3 คนโดยใช้แบบประเมินฟาร์ม checklists โดยที่เกษตรกรผู้ผลิต จัดทำประวัติฟาร์ม แผนผังแปลงทุกแปลง ชนิดพืช สัตว์ที่เลี้ยง ปริมาณผลผลิต วิธีปฏิบัติในฟาร์ม

ขั้นที่ 3 คณะตรวจประเมินฟาร์มนำผลการตรวจฟาร์มเข้าที่ประชุมสมาชิกกลุ่ม วิเคราะห์วิจารณ์ทุกฟาร์ม-ตัดสินให้การรับรองโดยคณะกรรมการลงนามทุกคนถ้าไม่ผ่าน คณะกรรมการจะกำหนดระยะเวลาให้แก้ไข และ แจ้งแก้ไขไปยังเกษตรกรผู้ผลิต

ขั้นที่ 4 กลุ่มจัดทำทะเบียนผู้ผ่านการรับรอง องค์กรพี่เลี้ยงลงนามกำกับแนบรายงานผลการตรวจที่มีลายมือชื่อกรรมการตัดสินจัดทำประวัติฟาร์มเพื่อนำขึ้นเว็บไซต์

ขั้นที่ 5 ระดับเครือข่าย- ตรวจสอบความถูกต้องและ ตรวจสอบความเข้มแข็งของกลุ่ม ขอร้องเรียนหากมี

ขั้นที่ 6 ขึ้นทะเบียนกับมูลนิธิขึ้นทะเบียนผู้ได้รับการรับรอง-ออกหมายเลขสมาชิก รายฟาร์ม ทำฐานข้อมูลฟาร์มขึ้นเว็บไซต์

แผนภูมิจำลองระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

5. เทคนิควิธีการทำปุ๋ยชีวภาพการปลูกผักปลอดสารพิษ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน

เทคนิคการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ

ปุ๋ยหมักจากปุ๋ยคอก ต้องการวัสดุ และส่วนผสม ดังนี้

1. ปุ๋ยคอก 1 ส่วน ประมาณ 10 ปี๊บ
2. แกลบเผา/แกลบดำ 1 ส่วน
3. รำละเอียด 1 ส่วน
4. เชื้อ EM 20 ซีซี
5. กากน้ำตาล 100 ซีซี
6. น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ

1. ผสมปุ๋ยคอก แกลบดำ และวัสดุทุกอย่างให้เข้ากัน
2. นำไปกองบนพื้นซีเมนต์ แล้วใช้ผ้าคลุมหรือหากทำปริมาณน้อย ให้บรรจุใส่ถังหรือ

ถุงกระสอบ

3. หมักทิ้งไว้ 30 วัน ก่อนนำไปใส่ต้นไม้หรือแปลงผัก

ปุ๋ยหมักฟางข้าว ต้องการ วัสดุ และส่วนผสม ดังนี้

1. ฟางแห้งสับละเอียด 1 ส่วน ประมาณ 10 กก.
2. แกลบดิบ/แกลบเผา 1 ส่วน
3. ปุ๋ยยูเรีย 200 กรัม
4. กากน้ำตาล 100 ซีซี
5. เชื้อ EM 20 ซีซี
6. น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ

1. คลุกผสมฟาง และแกลบให้เข้ากัน หากมีจำนวนมากให้แยกคลุก แล้วค่อยมารวมกันเป็นกองเดียวอีกครั้ง
2. ผสมเชื้อ EM และกากน้ำตาลร่วมกับน้ำ หลังจากนั้น ใช้เทราด และคลุกให้เข้ากันกับวัสดุอื่นๆ
3. นำไปหมักในถัง ถูกระสอบ หรือ บ่อซีเมนต์ นาน 1-2 เดือน ก็สามารถนำไปใช้ได้

6. เทคนิคการทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษอาหารและขยะ

ส่วนผสมมีดังนี้

1. ปุ๋ยคอก 1 ใน 4 ส่วนของรางหมัก
2. แกลบดำ 2 ถัง หรือไม้สีกก็ได้
3. น้ำผสมหัวเชื้อเชื้อ EM 1 ลิตร
4. กากน้ำตาล 1 ลิตร

วิธีทำ

1. หลังจากที่เตรียมรางหมักแล้ว ให้เทพุ๋ยคอก และแกลบดำลงในรางไว้
2. เมื่อมีเศษอาหารให้นำมาใส่ในราง พร้อมใช้จอบคลุกผสมกับปุ๋ยคอก
3. รดด้วยน้ำหัวเชื้อชีวภาพ และกากน้ำตาลบริเวณที่ใส่เศษอาหารเล็กน้อย
4. หากมีเศษอาหารเกิดขึ้นอีก ก็นำมาคลุก และใส่น้ำหัวเชื้อ ตามด้วยกากน้ำตาลเรื่อยๆจนเต็มบ่อหากเต็มบ่อแล้ว ให้นำผ้าคลุมมาปิดไว้ และทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือน ก่อนนำออกมาไปใช้ประโยชน์

7. เทคนิคการทำปุ๋ยอินทรีย์จากมูลสัตว์

ขั้นตอนการทำมีดังนี้

วัตถุดิบ ได้แก่

1. มูลสัตว์ (ขี้วัว ขี้ควาย)
2. ปุ๋ยยูเรีย 46-0-0
3. ปุ๋ยสูตร 0-3-0
4. น้ำหมักชีวภาพ

อุปกรณ์ ได้แก่

1. จอบ, พั่ว, รถเข็น, บั้งกี, หน้ากากอนามัย, แร้งงาน
2. เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย

กระบวนการได้แก่เตรียมวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตให้พร้อม แล้วดำเนินการ

ดังนี้

1. นำมูลสัตว์มากองไว้
2. นำหัวเชื้อมาฉีดพ่นให้ทั่วพอเหมาะตามสัดส่วน
3. นำผ้ามาคลุมแล้วหมักไว้ประมาณ 24-30 วัน
4. นำจอบหรือพั่ว หรืออื่นๆ มาพลิกกลับกองปุ๋ยทุก 7 วัน
5. นำผ้าคลุมออก นำกองปุ๋ยตากให้แห้ง ตีปนเตรียมอัดเม็ด
6. นำปุ๋ยใส่เครื่องอัดเม็ด ระหว่างอัดเม็ดปุ๋ยให้ฉีดพ่นหัวเชื้อเรื่อยๆ
7. นำเม็ดปุ๋ยตากแดดให้แห้ง
8. บรรจุถุงเตรียมนำไปใช้ประโยชน์

ส่วนข้อพึงระวังได้แก่

1. ห้ามทำในช่วงฤดูฝน
2. ใส่หน้ากากอนามัยปิดปาก
3. เก็บปุ๋ยไว้ในที่ร่ม

8. เทคนิคการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

มีขั้นตอนการทำดังนี้

วัสดุที่ใช้

1. ดินแห้งทุบให้ละเอียด ใช้ดินได้ทุกชนิด 5 ส่วน

2. ปุ๋ยคอกแห้งทุบละเอียด 2 ส่วน
3. แกลบดำ 2 ส่วน
4. รำละเอียด 2 ส่วน
5. ขุยมะพร้าวหรือขี้เถ้าก้อย 2 ส่วน
6. น้ำเอนไซม์ 1 + น้ำตาล 1 + น้ำ 100 คนให้เข้ากัน

วิธีทำ

1. ผสมวัสดุทั้ง หมด คลุกเคล้าจนเข้ากันดี
2. รดด้วยน้ำเอนไซม์ที่ผสมแล้ว บนกองวัสดุให้ความชื้นพอประมาณ กำแล้วใช้น้ำดีดแตก ไม่ให้แฉะเกินไป
3. เคลี่ยบนพื้นซีเมนต์ให้กองหนาประมาณ 1 ศอก คลุมด้วยพลาสติก หรือกระสอบ ป่าน หมักไว้ 5 วัน จึงนำไปใช้ได้

4. ปุ๋ยดินหมักชีวภาพที่ดีจะมีราสีขาวเกิดขึ้น มีกลิ่นหอม สามารถเก็บไว้ใช้ได้นาน ๆ

วิธีใช้

1. ผสมปุ๋ยดินหมักชีวภาพกับดินแห้งทุบละเอียดและแกลบดำอย่างละเท่า ๆ กัน คลุกจนเข้ากันดี เพื่อนำไปกรอกถุง หรือถาดเพาะกล้า
2. หรือนำไปใส่ในแปลงสำหรับเพาะกล้า จะช่วยให้ได้ต้นกล้าที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ แข็งแรง
3. นำไปเติมในกระถางต้นไม้ดอกไม้ประดับได้ดี กระถางละ 2 กำมือ

9. เทคนิคการทำปุ๋ยโบกาฉิ

วัตถุดิบ ได้แก่ มูลวัว/กากน้ำตาล/รำละเอียด/เชื้อจุลินทรีย์ EM/น้ำเปล่า/แกลบดิบ
กระบวนการทำมีดังนี้

1. มูลวัว 1 ส่วน (กระสอบ)
2. แกลบดิบ 1 ส่วน (กระสอบ)
3. รำละเอียด 1 ส่วน (กระสอบ)
4. จุลินทรีย์ EM 20 ซีซี (2 ช้อนโต๊ะ)
5. กากน้ำตาล 20 ซีซี (2 ช้อนโต๊ะ)
6. น้ำสะอาด 10 ลิตร หรือ 1 ถัง

วิธีทำ

1. เตรียมจุลินทรีย์EM , กากน้ำตาล , น้ำสะอาด , ผสมไว้ในถังน้ำ
2. นำมูลวัวผสมกับรำละเอียดผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน
3. นำแกลบดิบใส่ลงในน้ำที่ขยายจุลินทรีย์EM ในขั้นที่ 1 จุ่มให้เปียกแล้วบีบพอหมาดๆ
4. นำบรรจุในกระสอบปุ๋ยนำไปวางในที่ระบายอากาศได้ดี ประมาณ 7 วันนำมาใช้ได้

10. เทคนิคการทำน้ำหมักชีวภาพ

ขั้นตอนการทำมีดังนี้

1. ส่วนผสม ได้แก่ เศษพืช ผัก ผลไม้สุก หรือสัตว์ โดยสับเป็นชิ้นเล็ก 3 ส่วน,
2. กากน้ำตาล 1 ส่วน
3. น้ำเปล่า 10 ส่วน

นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกเคล้ากัน แล้วบรรจุลงในถังหมักพลาสติก หรือขวดปิดฝา เก็บไว้ในที่ร่ม นานประมาณ 3 เดือน มีวิธีการใช้ ดังนี้

1. ใช้น้ำหมักชีวภาพ อัตราส่วน 10 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อบำรุงใบพืชผักผลไม้
2. ใช้น้ำหมักชีวภาพอัตราส่วน 15-20 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ให้ดิน

ร่วนซุย

3. ใช้น้ำหมักชีวภาพ อัตราส่วน 1 ส่วน น้ำ 1 ส่วน เพื่อกำจัดวัชพืช

11. เทคนิคการทำน้ำหมักสีเขียว

ขั้นตอนการทำมีดังนี้

ขั้นตอนการเตรียม

1. พืชตระกูลถั่ว เช่น แคน กระถิน จามจุรี 2 กิโลกรัม
2. พืชตระกูลหญ้า เช่น หน่อไม้ หญ้าต่างๆ 2 กิโลกรัม
3. พืชตระกูลผัก เช่น ผักบุ้ง ผักต่างๆ 3 กิโลกรัม
4. หน่อกล้วย เช่น กล้วยทุกชนิด 2 กิโลกรัม
5. กากน้ำตาลหรือน้ำอ้อยหรือน้ำตาลทรายแดง 3 กิโลกรัม

วิธีการทำ

1. หั่นพืชทุกชนิดยาวประมาณ 1-2 นิ้ว จำนวน 9 กิโลกรัม
2. ใส่กากน้ำตาล จำนวน 3 กิโลกรัม แล้วคลุกเคล้าให้ทั่ว
3. เอาพืชที่คลุกเคล้าน้ำตาลแล้วไปไว้ในร่ม 2 ชั่วโมง

4. เมื่อครบ 2 ชั่วโมง แล้วเอาใส่ถังพลาสติก หรือโถงเคลือบมีฝาปิดทิ้งไว้ในร่ม
5. ในระยะเวลาอีก 15 วัน พอใช้ได้ 1 เดือน ใช้ได้ 1 ปี ยอดเยี่ยม ท่านก็จะได้หัวเชื้อจากน้ำแม่ มาจำนวนหนึ่งแล้วสามารถนำไปขยายหัวเชื้อน้ำแม่เป็น 10 เท่า
6. การขยายหัวเชื้อน้ำแม่เป็น 10 เท่า

12. เทคนิคการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ

อุปกรณ์ ได้แก่ 1.จอบ 2.เสียม 3.คราด 4.ปุ๋ยและสารอินทรีย์ชีวภาพ 5.แกลบ
ขั้นตอนการเตรียมการ มีดังนี้

1. ส่วนความยาวของแปลงผัก
2. เตรียมเมล็ดพันธุ์ผัก
3. การปลูกและการดูแล
4. การให้ธาตุอาหารเสริมแก่พืชผัก

ส่วนผสม มีดังนี้

1. ดินร่วน 1 ส่วน
2. ทราาย 1 ส่วน
3. ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยคอก 1 ส่วน
4. ชี้เถ้าแกลบ, ขุยมะพร้าว 1 ส่วน

นำทั้ง 4 ส่วน ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากันให้ดี ก่อนนำลงปลูก ถ้าส่วนผสมดังกล่าวไม่สามารถหาได้ อาจใช้ปุ๋ยคอกผสมใบพืชผุใบไม้ผุ ผสมกับดินก็ได้ และหากไม่สะดวกที่จะผสมดินใช้เอง สามารถหาซื้อดินผสมเสร็จ ที่มีขายอยู่ทั่วไปมาใช้ก็ได้แต่ควรดูส่วนผสมของดินให้ดี ถ้าหากมีส่วนผสมของใบก้ามปู หรือเปลือกถั่วจะเหมาะสมกว่าดิน ที่มีส่วนผสมของแกลบหรือก้ามมะพร้าว

วิธีหว่านหรือหยอดเมล็ด โดยหว่านเมล็ดลงให้กระถางโดยกระยะห่างของเมล็ด หรือหลุมที่หยอดให้เหมาะสมกับชนิดของผักผักที่นิยมปลูก โดยใช้เมล็ดได้แก่ ผักชี, ผักบุ้งจีน, ตั้งโอ๋, ขึ้นฉ่าย เป็นต้น

วิธีเพาะต้นกล้าผักก่อนปลูก นำต้นกล้าผักที่เพาะเมล็ดได้ระยะเวลาที่พอเหมาะ โดยสังเกตจากลักษณะของลำต้น และระบบรากฝอยถ้าสมบูรณ์ก็สามารถย้ายต้นกล้าผักลงปลูกได้เลย ผักที่นิยมปลูกวิธีนี้ได้แก่ ผักคะน้า, ผักกาดขาว, ผักกาดเขียว, ผักกาดหอม, กะหล่ำปลี, กะเพรา, โหระพา เป็นต้น

13. แนวทางในการตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตาด

1. ด้านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

ข้อค้นพบที่เป็นแนวทางมีดังนี้

- 1) กลุ่มใช้มติที่ประชุมในการคัดเลือกผู้นำกลุ่ม
- 2) สมาชิกในกลุ่มให้ความนับถือเลือกมาเป็นผู้นำ
- 3) ส่วนมากการสรรหาผู้นำ ประชาชนในหมู่บ้านจะคัดเลือกเอง
- 4) ผู้นำเกิดจากที่สมาชิกในกลุ่มเกิดความไว้วางใจ
- 5) กลุ่มมีการคัดเลือกผู้นำจากผลงานที่ผ่านมาและมีภาวะความเป็นผู้นำ
- 6) ใช้มติประชุมในการคัดเลือก
- 7) สมาชิกกลุ่มประชุมกัน
- 8) การมอบหมายงานหน้าที่รับผิดชอบให้สมาชิกกลุ่ม
- 9) สัมพันธภาพของบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มคือความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกกลุ่ม
- 10) การถือปฏิบัติร่วมกัน การปฏิบัติไปในทางเดียวกัน
- 11) กฎระเบียบกลุ่มไม่ได้กำหนดเรื่องเพศของสมาชิก
- 12) เปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเป็นสมาชิก
- 13) ประชาชนสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ทุกเพศทุกวัย
- 14) มีสิทธิในการเข้าร่วมกลุ่มเท่าเทียมกัน
- 15) มีการร่วมมือร่วมใจกันดำเนินงานกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 16) สมาชิกอาศัยซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันไปในทิศทางเดียวกัน
- 17) ร่วมมือกันปฏิบัติงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ
- 18) การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเที่ยงธรรมและเสมอภาค
- 19) การแบ่งปันผลประโยชน์กลุ่มและแบ่งปันผลกำไรขึ้นอยู่กับผลประกอบการของกลุ่ม

2. ด้านการเคลื่อนไหวของกลุ่มอาชีพ

ข้อค้นพบที่เป็นแนวทางมีดังนี้

- 1) กลุ่มส่วนมากเห็นการมีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมกลุ่มของเพื่อนสมาชิก
- 2) จัดให้กลุ่มได้พบปะสังสรรค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม

- 3) การพูดคุยแบบง่าย ๆ แลกเปลี่ยนความเห็นกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิก
- 4) สมาชิกกลุ่มถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน
- 5) ผู้นำจะนำความรู้มาเผยแพร่ให้สมาชิกทราบ
- 6) รับฟังจากข้อเสนอแนะจากสมาชิก
- 7) ผู้นำส่งสมาชิกเข้าอบรมตามที่หน่วยงานของรัฐจัดขึ้น
- 8) จัดทำระเบียบกลุ่มและเงื่อนไขต่าง ๆ ตามความต้องการของสมาชิกกลุ่ม
- 9) กำหนดระเบียบกลุ่มสร้างแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมให้กับสมาชิก
- 10) มีการคัดลอกระเบียบจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ
- 11) ปรับปรุงให้เข้ากับการปฏิบัติงานของกลุ่ม
- 12) กลุ่มจะต้องปฏิบัติไปในทางเดียวกัน
- 13) สมาชิกต้องพูดคุยกัน ถือปฏิบัติร่วมกัน
- 14) การสร้างสัมพันธ์ภาพของกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดความรักสามัคคีของสมาชิก
- 15) มีการช่วยเหลืองานของสมาชิกกลุ่ม
- 16) ช่วยเหลือในด้านการลงทุน ด้านแรงงานของสมาชิกกลุ่ม
- 17) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามประเด็นต่างๆ เช่น งานบวช งานศพ
- 18) มีการส่งเสริมจากหน่วยงานนอกมีจัดอบรมให้ความรู้และเทคนิคใหม่ๆ
- 19) เทศบาลตำบลสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม
- 20) เทศบาลส่งเสริมแหล่งเงินทุน หาช่องทางการจัดจำหน่าย
- 21) การศึกษาจากกลุ่มอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน
- 22) ผู้นำกลุ่มจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาแจ้งให้สมาชิกรับทราบ
- 23) กลุ่มจะยึดระเบียบของกลุ่มเป็นหลักในการทำกิจกรรมต่างๆ
- 24) การแบ่งปันผลประโยชน์ จะขึ้นอยู่กับผลกำไรของแต่ละกลุ่ม
- 25) จะแบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกปีละครั้ง
- 26) ผลประโยชน์จะกำหนดอยู่ในระเบียบของกลุ่ม
- 27) มีหลักเกณฑ์อย่างชัดเจน
- 28) สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีสิทธิที่จะได้รับตามกฎระเบียบของกลุ่ม
- 29) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

- 30) เปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับรู้ทุกเรื่อง
- 31) ร่วมคิด ร่วมรับผลประโยชน์
- 32) เสนอความต้องการของตนเองที่ดีต่อการพัฒนา
- 33) กลุ่มสามารถแสดงออกความคิดเห็นได้อย่างมีเสรีภาพ

3. ด้านการเจริญเติบโตของกลุ่มอาชีพ

มีข้อค้นพบที่เป็นแนวทางดังนี้

- 1) กลุ่มเล็กมีรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม
- 2) ประกอบกิจกรรมของกลุ่มขึ้น
- 3) ปลุกผักที่กลุ่มตนเองถนัด
- 4) การรวมกลุ่มเป็นการทำให้กลุ่มเล็ก ๆ มาสนธิเป็นกลุ่มใหญ่
- 5) กลุ่มมีความหลากหลายในด้านการปลูกผักปลอดสารพิษที่แตกต่างกัน
- 6) ทำกิจการที่ต่างกันอย่างออกไป เรื่องของผลประโยชน์
- 7) มีวัตถุประสงค์ของกลุ่มและแนวคิดของผู้นำที่แตกต่างกัน
- 8) มีความแตกต่างของกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม
- 9) ผู้นำกลุ่มช่วยกันหาวิธีการต่างๆ ในพัฒนาากลุ่มอาชีพในระดับตำบล
- 10) ผู้นำจะต้องเปิดวิสัยทัศน์ เรียนรู้สิ่งใหม่
- 11) พัฒนาศักยภาพของตนเองพัฒนาความรู้ มุมมองใหม่ๆ
- 12) ผู้นำกลุ่มจะต้องดำเนินกิจกรรมต่างเพื่อให้มีกำไรจากการทำกิจกรรม
- 13) แบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มที่เป็นธรรม
- 14) ยึดหลักระเบียบในการกำหนดผลประโยชน์
- 15) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดการดำเนินงาน
- 16) มีแนวทางที่ชัดเจน ในช่วยเหลือกันในเมล็ดพันธุ์พืช เงินทุนหมุนเวียน แรงงาน
- 17) กลุ่มมีการพึ่งพาวัตถุดิบของกลุ่มภายในตำบล
- 18) มีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเกิดเป็นการพึ่งพาอาศัยหรือเกื้อกูล
- 19) ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวทางในการทำงานกัน
- 20) มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันด้วย เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้
- 21) มีการแลกเปลี่ยนความรู้วิชาการเทคนิคใหม่ๆ
- 22) มีวิธีการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร

- 23) ส่วนใหญ่มีการสอบถามกัน
- 24) นำตัวอย่างของอีกกลุ่มที่ประสบความสำเร็จมาปฏิบัติตาม
- 25) กลุ่มมีการส่งเสริมให้กลุ่มเกิดการร่วมกลุ่มทุน
- 26) ร่วมวิชาการ ร่วมจัดการ ร่วมกำลัง ร่วมกำลังวัสดุ
- 27) กลุ่มร่วมใจกันทำงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
- 28) กลุ่มต่างๆจะผลิตสินค้าต่างๆจากวัตถุดิบในตำบล
- 29) ผู้นำกลุ่มระดมความคิดเห็นวิธีที่จะช่วยการลดต้นทุนการผลิตสินค้าของกลุ่ม
- 30) รวมกันทำกิจกรรมอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- 31) ปลุกผักชนิดเดียวกัน ร่วมกันรับผลประโยชน์
- 32) ร่วมผลิตสินค้าเดียวกันจำนวนมากๆ
- 33) กลุ่มอาชีพมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายและการต่อรองเพิ่มมากขึ้น
- 34) ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันก็จะทำให้เกิดอำนาจต่อรองที่เพิ่มมากขึ้น

14. แนวทางการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้ปลูกผักปลอดสารพิษโดย เทศบาลตำบลหนองตาด

ข้อค้นพบที่ผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองตาดสามารถนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 วิธีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาดอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ด้านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

1. โครงการพัฒนาต้นแบบเกี่ยวกับวิธีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาด
2. โครงการพัฒนาการสรรหาผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิภาพแบบยั่งยืน
3. โครงการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาด

ยุทธศาสตร์ที่ 2 วิธีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาดอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ด้านการเคลื่อนไหวของกลุ่มอาชีพ

1. โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาด
2. โครงการอบรมส่งเสริม ความรู้และการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิตให้กับกลุ่มอาชีพอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาด

3. โครงการศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จในระดับชาตินำมาพัฒนากลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาดให้เกิดความยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 วิธีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาดอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ด้านการเจริญเติบโตของกลุ่มอาชีพ

1. โครงการสร้างเครือข่ายเพื่อประสานงานและสร้างอำนาจต่อรองของกลุ่มของเทศบาลตำบลหนองตาด

2. โครงการส่งเสริมการบูรณาการกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนของเทศบาลตำบลหนองตาด

15. การสร้างเครือข่ายสำหรับกลุ่มอาชีพผักปลอดสารพิษ

มีข้อค้นพบที่สามารถสรุปเป็นแนวทางดังนี้

1. เครือข่ายผู้ผลิต

เครือข่ายผู้ผลิตผักปลอดสารพิษของเทศบาลหนองตาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์จะประกอบด้วยกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษขนาดย่อมในหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลหนองตาด ได้แก่ หมู่ 1 หนองตาด หมู่ 2 หนองม่วง หมู่ 3 สำโรง หมู่ 4 นากลาง หมู่ 5 มาบสมอ หมู่ 6 บัลดั้ง หมู่ 7 สถานีหนองตาด หมู่ 8 สว่างจิวงาม หมู่ 9 โนนสวรรค์ หมู่ 10 โคนเพชร หมู่ 11 โนนสมบูรณ์ หมู่ 12 โคนสะอาด หมู่ 13 ปีกฝ้าย หมู่ 14 บัลดั้งน้อย หมู่ 15 โนนเค็ง หมู่ 16 โนนสูง หมู่ 17 หนองมะเกลือ หมู่ 18 โคนด่าน หมู่ 19 หนองจอก หมู่ 20 โคนวัด หมู่ 21 สำโรงเหนือ หมู่ 22 รัฐประชา ซึ่ง

2. เครือข่ายการให้ความรู้

สถาบันการศึกษาและส่วนราชการที่สนับสนุนความรู้ทางวิชาการกลุ่มอาชีพผู้ปลูกผักปลอดสารพิษในเขตพื้นที่ของเทศบาลหนองตาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีดังนี้

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2. กรมส่งเสริมการเกษตร โดยสำนักงานในเขตพื้นที่
3. กรมพัฒนาที่ดิน โดยสำนักงานพัฒนาที่ดินในเขตพื้นที่
4. กรมส่งเสริมสหกรณ์ โดยสำนักงานในเขตพื้นที่
6. ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ สาขาในท้องถิ่น
7. กรมทรัพยากรน้ำบาดาล โดยสำนักงานในเขตพื้นที่

3. เครือข่ายด้านการตลาด

เครือข่ายการตลาดกลุ่มผักปลอดสารพิษในเทศบาลหนองตาด มีดังนี้

1. ห้างสรรพสินค้าแมคโคร สาขาบุรีรัมย์
2. ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน สาขาบุรีรัมย์
3. ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบุรีรัมย์
4. กลุ่มตลาดนัดสีเขียวจังหวัดบุรีรัมย์
5. คณะกรรมการจัดงานเทศกาล งานวันเกษตรภาคอีสาน
6. โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่
7. โรงแรมที่บริการนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่
8. โรงพยาบาลของรัฐและเอกชนในเขตพื้นที่
9. สำนักงานเกษตรจังหวัด

16. การฝึกอบรมเพื่อการขอรับรองด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบสำคัญมีดังนี้

คุณลักษณะกลุ่มเกษตรกรเพื่อการรับรองแบบมีส่วนร่วม

1. มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตอยู่ในละแวกเดียวกัน 5 รายขึ้นไป
2. พื้นที่การผลิตมีความเหมาะสมกับระบบเกษตรอินทรีย์
3. ผู้ผลิตทุกรายมีหัวใจมุ่งมั่นสู่เกษตรอินทรีย์
4. มีความสมัครใจ และต้องการการรับรองแบบมีส่วนร่วม
5. กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการพัฒนา
6. มีภาคีเครือข่ายเป็นพี่เลี้ยง สนับสนุน

ลักษณะของเครือข่ายระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

1. กลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์
2. กลุ่มผู้บริโภคผักปลอดสารพิษ
3. ผู้ประกอบการค้าด้านพืชการเกษตร
4. องค์กรหน่วยงาน นักวิชาการ

ขั้นตอนพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อการรับรองแบบมีส่วนร่วม

1. รวมกลุ่มเกษตรกรที่มีความประสงค์องค์กรพี่เลี้ยง และ ผู้บริโภค/ผู้ประกอบการ
2. มุลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย ฝึกอบรมกระบวนการ PGS และ ฝึกอบรม ผู้ตรวจฟาร์ม

เพื่อน

3. ผู้ผ่านการอบรมจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ พี จี เอส เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานจัดทำโครงสร้างกลุ่ม PGS

4. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “หลักสูตร ผู้ประสานงานกลุ่ม” ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้นำกลุ่มเกษตรกร

5. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “หลักสูตร ผู้ตรวจประเมินฟาร์มเพื่อน” ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ และเกษตรกร

ขั้นตอนการพัฒนากลุ่ม พี จี เอส

1. วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม
2. สร้างความรู้ความเข้าใจในมาตรฐาน
3. ให้ความรู้ พี จี เอส คืออะไร ทำได้อย่างไร
4. เกษตรกรทำสัญญาการปฏิบัติตามข้อตกลง
5. กลุ่มจัดทำเอกสารที่จำเป็น
6. รวบรวมฐานข้อมูลสมาชิก
7. ร่วมกันตรวจแปลง และตัดสินใจให้การรับรอง
8. ผู้ประสานงานกลุ่ม ตรวจสอบเอกสาร
9. มุลินธิขึ้นทะเบียนได้รับการรับรอง

กระบวนการกลุ่มพี จี เอส

1. มีความเฉพาะของแต่ละกลุ่ม
2. มีการแต่งตั้ง ผู้ประสานงานกลุ่ม
3. มีการแต่งตั้งคณะผู้ตรวจเยี่ยมฟาร์ม
4. มีการแต่งตั้งคณะผู้ตัดสินใจให้การรับรอง
5. มีการกำหนดรอบการตรวจฟาร์ม
6. มีการกำหนดการประชุม เช่น ทุกเดือน

คณะกรรมการตรวจเยี่ยมเพื่อน

1. ผู้ประกอบการพ่อค้าขายผักปลอดสารพิษ
2. ผู้บริโภคตัวแทนผู้บริโภคผักปลอดสารพิษ
3. ผู้สนับสนุน เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. ที่ปรึกษาเช่นนักวิชาการ

5. คณะผู้ตรวจ 3 คนเป็นเกษตรกร

การตัดสินให้การรับรอง

1. คณะผู้ตรวจ สรุปผลในแบบประเมินฟาร์ม
2. ผู้ประสานงานรวบรวมผลของทุกคน มาลงในแบบที่ 5 ส่งมอบให้กลุ่ม
3. กลุ่มนัดประชุมตัดสินให้การรับรอง นำผลเข้าที่ประชุมกลุ่มวิเคราะห์ วิจารณ์ทุกฟาร์ม นำผลการตัดสินเฉพาะผู้ผ่าน ลงฟอร์มที่ 6

การขึ้นทะเบียนผู้ผ่านการรับรอง

1. ผู้ประสานงานกลุ่ม ตรวจสอบเอกสาร และกระบวนการ สรุปผลผู้ผ่านการประเมินตามแบบฟอร์ม 5, 6 พร้อมแนบสรุปรายงานผลการตรวจ
2. ขออนุญาตขึ้นทะเบียนกับมูลนิธิ Online หรือ ไปรษณีย์
3. มูลนิธิตรวจสอบ และออกใบรับรอง

การติดตามสัญลักษณ์

1. ติดที่ผลิตภัณฑ์
2. แสดงใบรับรอง
3. ทำป้ายโลโก้บนแผง
4. ติดป้ายที่ฟาร์ม

แนวทางขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ พี จี เอส

1. ความเข้มแข็งของกลุ่ม
2. มีตลาดที่แน่นอน มีแรงจูงใจ
3. การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของสมาชิก
4. การพึ่งพาตนเองมากที่สุด
5. การประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน

ข้อควรคำนึงสำหรับระบบ พี จี เอส

1. พี จี เอส ไม่มีสูตรสำเร็จ ผันแปรตามสถานการณ์ของกลุ่ม บุคคลภายนอกทำหน้าที่กระตุ้นเชื่อมโยง
2. ระดับการทำเอกสาร หรือรูปแบบ มีวิธีทำหลากหลาย
3. ประเมินความสามารถของกลุ่มในการควบคุมสมาชิก
4. มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ ในที่ประชุมกลุ่ม

5. ให้ความสำคัญกระบวนการสังคมของกลุ่มเป็นหลักในการนำพี จี เอส ไปปฏิบัติในกลุ่ม

บทที่ 4

การประยุกต์ใช้ประโยชน์วิจัย

1. วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

การผลการนำกิจกรรมทั้ง 4 ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่การวิจัย ทำให้ได้ผลสรุปเป็นรูปแบบการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษด้วยการจัดการตนเองของเทศบาลตำบลหนองตาตที่เหมะสมกับบริบทของพื้นที่ ดังนี้

1. การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ และ การทำเกษตรอินทรีย์ โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี จากแหล่งอุตสาหกรรมภายนอก เป็นการลดต้นทุนการผลิต ด้านค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี และสารเคมี ในการกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชเป็นการตอบสนองต่อการเพิ่มรายได้ของวัยทำงานและสนองตอบภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

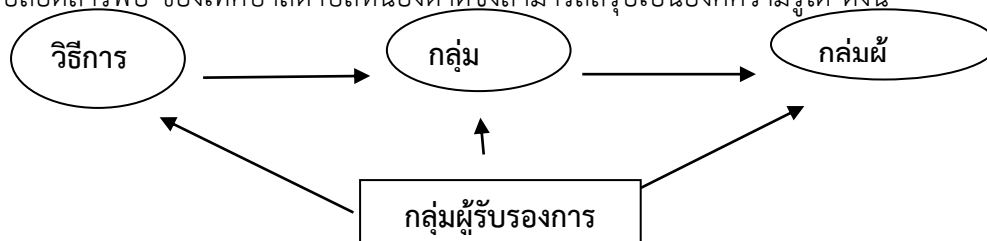
2. การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยการการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ การพัฒนากลุ่มอาชีพเกษตรอินทรีย์โดยเทศบาล ทำให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้ และ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนงบประมาณเป็นเทศบัญญัติประจำปี ทั้งนี้การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรรายย่อยทำให้มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผักปลอดสารพิษได้อีกวิธีหนึ่งและเป็นการสอดคล้องกับภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยการสร้างเครือข่ายของผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค โดยการร่วมมือของไตรภาคี หลักได้แก่ โรงเรียน โรงแรม โรงพยาบาล ที่เป็นผู้รับผักจากกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกไปจัดทำอาหารเลี้ยงนักเรียนในโรงเรียน ลูกค้าในโรงแรม และ คนป่วยในโรงพยาบาล ทำให้สุขภาพของประชากรกลุ่มเป้าหมายได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง

4. การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยการใช้ระบบชุมชนรับรอง ซึ่งวิธีการรับรองนี้เป็นการรับรองว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษได้ทำการผลิตบนพื้นฐานความปลอดภัยจากสารพิษ โดยมีกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเป็นผู้ประเมิน ซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างหน่วยงานอื่นมารับรอง แต่เป็นการดำเนินการแบบเพื่อนประเมินเพื่อน กระบวนการนี้ เป็นการตั้งคณะกรรมการประเมินขึ้นมาโดยเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษด้วยกัน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วม มีตัวแทนผู้บริโภค ตัวแทนผู้จำหน่าย เข้าร่วมประเมินด้วย การประเมินโดยไตรภาคีของผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และ ผู้บริโภค จึงเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้เกิดแก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

จากการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ทีมวิจัยจากสถาบันการศึกษา เกิดเป็นรูปแบบการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ ของเทศบาลตำบลหนองตาดซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษด้านวิธีการผลิต ได้แก่ การปลูกผักแบบไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าช่วย เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์ การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำเกษตรอินทรีย์โดยไม่พึ่งยาฆ่าแมลงในการกำจัดวัชพืช โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เข้ามาบูรณาการ การกระทำเช่นนี้ เป็นการสร้างมูลค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต และ สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภคในการเลือกบริโภคผักปลอดสารพิษจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำการปลูก

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษ ด้านการสร้างกลุ่มผู้ผลิต ได้แก่ การรวมกลุ่มกันของ เกษตรกรกลุ่มสำนักสงฆ์หนองโสน ที่มีจุดเด่นเป็นผู้นำคือพระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจในการชักชวนฆราวาสญาติโยมมาช่วยกันปลูกผักปลอดสารพิษ โดยใช้พื้นที่ของในวัด และมีการขยายผลไปสู่เกษตรกรรายย่อยในหมู่บ้านอื่นในเขตเทศบาลตำบลหนองตาด ซึ่งได้ยึดสำนักสงฆ์หนอง

โสนเป็นแบบ มีการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหนองตาด โดยจัดทำเป็นโครงการพัฒนากลุ่มอาชีพ เกษตรอินทรีย์ในเทศบาลัญญัติประจำปีของเทศบาล

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษ ด้านการสร้างเครือข่ายผู้จำหน่ายและ บริโภคผักปลอดสารพิษ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน โรงแรม โรงพยาบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการ กระจายผลผลิตของกลุ่มเกษตรกรที่รวมกันแล้ว โดยโรงเรียนจะเป็นแหล่งที่รับผักปลอดสารพิษจาก กลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดทำอาหารให้แก่เด็กนักเรียน โรงแรมแพนกออาหาร จะเป็นหน่วยที่รับผักจากกลุ่ม เกษตรกรไปทำอาหารให้แก่ลูกค้าของโรงแรมเอง แพนกออาหารของโรงพยาบาล จะเป็นหน่วยที่รับผัก จากกลุ่มเกษตรกรมาจัดทำอาหารให้แก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล นอกจากนี้ ภาคเอกชน เช่น ห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี โรบินสัน แมคโคร เป็นต้น ก็จะมีส่วนช่วยในการรับผักจากกลุ่มผู้ผลิตไปวาง จำหน่ายในห้าง เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้บริโภคได้เลือกซื้อตามสะดวก

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษ ด้านการรับรองโดยกลุ่มผู้บริโภคและผู้ จำหน่าย ได้แก่ การรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อจัดทำระบบชุมชนรับรอง โดยมีกลุ่มเกษตรกรที่ปลูก ผักปลอดสารพิษด้วยกัน เป็นผู้ตรวจแปลงเกษตร มีกลุ่มผู้บริโภค และ ผู้จำหน่ายผักปลอดสารพิษเข้า ร่วมในจำนวนที่ระบุไว้ ทำการตรวจแปลงเกษตรและรับรอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้ จะเป็นการเพิ่มความ น่าเชื่อถือให้กับผู้จำหน่ายและผู้บริโภค เป็นการสร้างมูลค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับผักปลอดสารพิษได้อีก วิธีหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะอื่น

ข้อเสนออื่นๆ สำหรับหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายเกษตรอินทรีย์ ในอนาคต ซึ่งทีมผู้วิจัยมีข้อเสนอมีทั้งข้อเสนอทั่วไปแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาพรวมและข้อเสนอต่อ หน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้ขับเคลื่อนการดำเนินการทางนโยบายโดยตรง ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมอย่างเข้มงวดในการใช้สารเคมีใน การผลิตการเกษตรที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเกษตรกรพื้นที่ข้างเคียงและผู้บริโภค

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่ต้องการ ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์ เช่น การประกันความเสี่ยงด้านราคา การสนับสนุนทุน

และปัจจัยการผลิต ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวควรสอดคล้องกับความต้องการและบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชนด้วย

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางกรอบแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้กว้างและครอบคลุม ทั้งนี้แนวทางการนำดำเนินแผนงานไปปฏิบัติของภาครัฐไม่ต้องเป็นโครงการขนาดใหญ่ แต่ควรเป็นโครงการขนาดเล็กที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ โดยมีการวางแผนให้ชัดเจน ควรจัดทำเป็นแม่แบบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในชุมชนหนึ่งแล้วขยายต่อไปยังชุมชนอื่น ที่สำคัญต้องมีการประสานงานร่วมกันทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนในระดับท้องถิ่น หากองค์กรปกครองท้องถิ่นท้องถิ่นใดมีความพร้อมก็สามารถกระจายงบประมาณด้านเกษตรอินทรีย์ไปในพื้นที่ของตน

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อเกษตรกรอินทรีย์ โดยจัดให้มีการลงทะเบียนเป็นเกษตรกรอินทรีย์ และมีการจัดกระบวนการในการส่งเสริม และมีทุนในการสนับสนุน เช่น เงิน และปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพื่อให้เกษตรกรรายใหม่ที่ต้องการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการตั้งตัว นอกจากนี้ ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันให้แก่กลุ่มกองทุนเกษตรกรอินทรีย์เหล่านั้น

5) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรสร้างความชัดเจนและสร้างการยอมรับเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้กับทุกภาคส่วนทั้งภายในประเทศ

6) สถาบันการศึกษาควรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถช่วยเหลือด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกร เช่น ปุ๋ย หรือสารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ไม่มีสารเคมีเป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้ในกระบวนการคิดค้นนวัตกรรมดังกล่าวควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเป็นผู้คิดค้นและผู้เรียนรู้ไปพร้อมกัน

7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน ได้แก่ ระบบการผลิต ระบบการตลาด ระบบการบริโภค และระบบมาตรฐาน โดยต้องมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ หรือด้านเทคนิคการผลิตต่างๆ ได้แก่เกษตรกรทั้งรายเก่าและรายใหม่

8) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรต้องพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้มีความชัดเจนครอบคลุมและทันสมัย เช่น จำนวนเกษตรกรและกลุ่มเกษตรอินทรีย์ พื้นที่เพาะปลูก รวมถึงปัญหาความต้องการ และความคิดเห็นต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรเหล่านั้น

9) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผลดีผลเสียจากการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ในการเกษตรให้กับชุมชนและบุคคลทั่วไปได้รับรู้อย่างทั่วถึง

10) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเน้นให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อเพิ่มความมั่นใจในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และนำสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคเกษตรอินทรีย์

11) สถาบันการศึกษา ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เข้ามาบูรณาการร่วมในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ช่องทางเหล่านี้ยังเป็นช่องทางในการค้าขายสินค้าผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ซึ่งสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่รวมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่

บรรณานุกรม

กนกพร รัตนสุธีระกุลและคณะ. (2550). การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเป็นเครือข่าย ตลาดนัดสีเขียวอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

กรมการพัฒนาชุมชน. กลุ่มงานส่งเสริมสัมมาชีพ. (2550). แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

กิตติพงษ์ พลพันธ์. (2552). ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). (2561). คู่มือการเขียนข้อเสนอโครงการ ศูนย์ฯ การจัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชน (ศจค.) ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สืบค้น เมื่อวันที่ 39 มิถุนายน 2561 จาก memberofhcs.com

จินตนา อินทรมงคล และสมชัย วิสารทพงศ์. (2559). มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม คือ อะไร. Thai Journal of Science and Technology, 5(2) : 129-134.

เทศบาลตำบลหนองตาด. (2561). สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2561 จาก http://www.nongtad.go.th/strategy_plan.php?content_id=20

ปัทมา ฉันทศรีวิโรจน์. (2549). ทศนคติการบริโภคผักปลอดสารพิษของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก). วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รายงานการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน (2561). สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561 จาก smce.doae.go.th/.../report_detail_smce2.php

วรุสิริ พันคำอ้าย. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ . เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วัชร ปิ่นทอง . (2543). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ . เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .

วัชรินทร์ บัวพรหม. (2552). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน. (2556). การผลิตผักปลอดสารพิษในที่ดินทราย. กรุงเทพฯ : สำนักงาน กปร.

สำนักนิเทศและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาดิน . (2554). **การปลูกผักปลอดสารพิษ.** เอกสาร เพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสำนักนิเทศและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาดิน กรมพัฒนา ที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สิริยา คงสมพงษ์ . (2557). รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตร การสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.

สุวิมล มีแสง. (2554). กระบวนการจัดการตนเองในการฟื้นฟูชุมชนหลังภัยพิบัติด้วยการสร้างชุมชน ใหม่ กรณีศึกษาบ้านม่อนบ่อเอาะ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เสาวนีย์ แพรวกลาง . (2551). การศึกษาเปรียบเทียบผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมระหว่างระบบเกษตรปลอดสารพิษกับระบบเกษตรเคมี : กรณีศึกษาการปลูกผักสลัดแก้วและผักสลัดคอสในหมู่บ้านโป่งแยงใน ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอก อุ่นจิตต์วรรณะ .(2548). ปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารพิษ ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์. การศึกษาปัญหาพิเศษ สาขาบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.